

Джон Уилър: 1911–2008¹

John Wheeler
1911–2008

На възраст 96 години почина Джон Уилър – легендарният физик, който помогна в създаването на теорията на ядреното делене и въведе термина “черна дупка”. Уилър, който прекара голямата част от академичната си кариера в университета в Принстън, бе учител на плеяда големи имена във физиката, включително на Ричард Файнман, на космолога Кип Торн и на теоретика на “множествените вселени” Хю Евърет.

Роден на 9 юли 1911 г. в Джаксънвил, Флорида, през 1927 г., на 16-годишна възраст, Уилър постъпва в Университета Джон Хопкинс в Балтимор, Мериленд. По начало започва да следва инженерство, но се прехвърля към физиката, вдъхновен от своя лектор по физика Джон Хабърд. Уилър комбинира своето следване с докторските си изследвания и през 1933 г. получава докторска степен (PhD) за резултатите си върху свойствата на хелиевия атом.

През следващата година Уилър пътува до Копенхаген, където продължава изследванията си с Нилс Бор, с когото има многобройни дискусии върху основите на квантовата механика. В документите, с които кандидатства пред американския Национален комитет за изследвания за стипендията си за Дания, Уилър пише, че Бор е “най-добрият, под чието ръководство може да се изследва атомното ядро”. Двамата покъсно си сътрудничат при създаване на теорията на ядреното делене, включително и на “капковия модел”, когато през 1941 г. Бор пристига като емигрант в САЩ.

¹ На 14 април сайтът PhysicsWeb публикува подписано от М. Дюрани, издател на *Physics World*, съобщение за смъртта на Дж. Уилър.

Прекъсвайки академичната си кариера в Принстън, където през 1938 г. става професор, през 1943 г. Уилър се включва към проекта за разработване на атомната бомба “Манхатън” в Лос Аламос, Ню Мексико. След Втората световна война, през 1946 г., се връща в Принстън, където остава до пенсионирането си през 1976 г.

През 1967 г. Уилър въвежда термина “черна дупка” за описание на това, което се ражда след като звезда с достатъчно голяма маса колапсира под действие на собствената си тежест. Гравитационното притегляне на обекта тогава става толкова голямо, че дори светлината не може да го напусне. По начало Уилър не харесва тази идея, защото тя води до сингулярност, в която пространството е безкрайно закривено, а веществото е с безкрайно голяма плътност. Той бе също така пионер на квантовата гравитация, предлагайки заедно с Брус де Уит уравнението на “Уилър–де Уит”.

След пенсионирането си в Принстън през 1976 г., където допринесе за утвърждаването му като един от световните центрове по обща теория на относителността, Уилър се премества в университета в Тексас. През 1998 г. в съавторство с Кенет Форд публикува автобиографичната книга “Геони, Черни дупки и Квантова пяна: един живот във физиката”. Уилър почина вкъщи в Хайстън, Ню Джърси в неделя на 13 април.